

можуть використовуватися органом місцевого самоврядування для здійснення капітальних видатків. Для використання ендавмент-фондів необхідно створити відповідне нормативно-правове поле, однак в довгостроковій перспективі вони можуть бути вагомим джерелом доходів бюджетів розвитку та забезпечити стабільний обсяг капітальних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Література

1. Звітність. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
2. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Яровенко Т. С. Ендавмент, як перспективна форма освітнього інвестування в Україні. *Економічний форум*. 2016. №2. С. 371-376.
4. Endowment Definition. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/endowment.asp#understanding-endowment>
5. Магута О. В. Методичні підходи до формування цільового капіталу (ендавменту) для інноватизації вищої освіти в Україні. *Ефективна економіка*. 2016. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5050>

Василь Телеп

*Головний спеціаліст відділу економічного розвитку
та інвестицій Байковецької сільської ради*

МОЖЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Незалежно від того, наскільки громада спроможна, завжди залишаються питання, які важко вирішити за рахунок місцевого бюджету. Це може бути придбання обладнання, будівництво чи реконструкція приміщення для потреб ЦНАП, реставрація об'єктів культурної спадщини для подальшої інтеграції в сучасне життя тощо. Як показує практика, низка питань місцевого значення, вирішення яких не під силу бюджету об'єднаної громади, можуть успішно вирішуватися за рахунок інших ресурсів.

В багатьох країнах одним із завдань органів місцевого самоврядування є організація пошуку позабюджетних джерел фінансування та налагодження співпраці з різноманітними фондами, грантовими програмами та пошук інших шляхів залучення ресурсів. Враховуючи обмеженість бюджетних коштів навіть найспроможніших громад в Україні, одним із напрямків діяльності органів місцевого самоврядування та окремих посадових осіб, мала б стати робота,

спрямована на пошук позабюджетних джерел фінансування та залучення для вирішення питань місцевого значення необхідних коштів.

Які ж є джерела залучення фінансових ресурсів в об'єднаних територіальних громадах окрім власного бюджету?

Децентралізація надала громадам різні інструменти наповнення місцевих бюджетів. Окрім податкових надходжень, громади використовують «матеріальну допомогу» від держави на розвиток у вигляді субвенцій на формування інфраструктури ОТГ, на соціально-економічний розвиток окремих територій, коштів Державного фонду регіонального розвитку та інші. Загалом на таку допомогу у Державному бюджеті на 2019 рік передбачено понад 14,5 млрд. грн.

Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) – спеціально створений для опосередкування держбюджетного фінансування проектів регіонального розвитку. У Державному бюджеті України на 2019 рік на ДФРР закладено 7,6 млрд грн на ДФРР. У 2019 році Уряд затвердив перший перелік інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що фінансуватимуться за рахунок коштів ДФРР у 2019 році. Це 340 проектів на 3,3 млрд грн. нерозподілений залишок ДФРР наразі складає 4,3 млрд грн. [2]. Щороку на фінансування проектів через ДФРР з державного бюджету повинні виділяти кошти у сумі не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду держбюджету на відповідний рік. Проте дана норма з 2016 року призупинена і сума виділених коштів є меншою 1%. Зокрема, на 2019 рік виділено 7,7 млрд. грн, або неповних 0,8% усіх доходів загального фонду держбюджету. Тобто, один з найпрогресивніших механізмів державної фінансової підтримки розвитку регіонів не дофінансовують. Загалом, починаючи з 2015 року, на проекти регіонального розвитку з держбюджету виділили 23,1 млрд. грн. [2].

Кошти ДФРР в недалекому майбутньому можуть стати чи не головною фінансовою підтримкою розвитку громад і, в першу чергу, утворених в процесі децентралізації ОТГ. Оскільки з кожним роком із збільшенням їх кількості сума субвенції на формування інфраструктури ОТГ в розрахунку на одну громаду зменшується. Однак, для «боротьби» за гроші з ДФРР потрібні фахівці із складання та супроводу проектів. Лише їх залучення дасть реальний шанс «позмагатися» із обласними та міськими громадами за обмежені держбюджетні кошти.

Іншим інструментом залучення фінансових ресурсів є співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво) – це механізм місцевого розвитку та фінансування, який ґрунтується на співпраці між територіальними громадами, спрямованій на забезпечення їх сталого розвитку завдяки об'єднанню ресурсів різних муніципалітетів.

Цей механізм дедалі частіше застосовується, оскільки дає змогу об'єднувати зусилля різних суб'єктів місцевого самоврядування для розв'язання проблем місцевого розвитку, що виходять за межі повноважень та спроможностей окремого муніципалітету. Міжмуніципальне співробітництво може бути реалізоване у різних формах. ЗУ «Про співробітництво територіальних громад» передбачаються такі його форми:

1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;

2) реалізації спільних проектів;

3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;

4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів;

5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління.

Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад, розміщений на веб-сайті Мінрегіону, станом на 05.09.2019 р. містить інформацію про 475 договори, 379 з яких про реалізації спільних проектів [3].

В Україні є ряд грантів та конкурсів, які пропонують ресурси для міжмуніципального співробітництва громад, це наприклад може бути:

– секторальна підтримка ЄС – 0.5 млрд. грн. У 2018 році в рамках програми було обрано 70 інвестиційних проектів-переможців, які будуть реалізовані в регіонах України протягом наступних років;

– програма DOBRE 200 000 дол. США;

– програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020;

– європейські грантові програми співробітництва.

Проте недостатня спроможність міст, громад забезпечити таке співробітництво необхідними ресурсами зумовлює його переважно декларативний характер. Співробітництву органів місцевого самоврядування перешкоджають брак досвіду та відсутність бачення чітких цілей, пріоритетів та форм співпраці.

Іншим джерелом фінансових ресурсів для громад є субвенція на соціально-економічний розвиток окремих територій. На 2019 рік у Державному бюджеті на неї передбачено 4.7 млрд грн.

Проте тут є декілька проблемних моментів [5]:

– розподіл субвенцій відбувається «в ручному режимі», бо відсутні критерії, на основі яких ухвалюються рішення щодо вибору об'єктів, які

варто фінансувати. Для отримання даних коштів потрібно лобіста (народного депутата мажоритарника чи політичну партію), який, з-поміж тисячі територіальних громад, проштовхне інтереси саме конкретної ОТГ і отримає для неї фінансування.

– не проводяться публічні консультації щодо тих об'єктів, які потрібно фінансувати у першу чергу.

– робота Комісії для підготовки пропозицій щодо розподілу субвенції не висвітлюється, її засідання не анонсуються.

Водночас ефективним інструментом, який поступово набуває поширення для стимулювання розвитку регіонів, стає державно-приватне партнерство (ДПП). У межах ДПП відбувається розподіл видатків, ризиків та майбутніх прибутків між публічним і приватним учасниками партнерства. Застосування цього механізму дає змогу органам влади забезпечувати потреби економічного розвитку за рахунок інвестиційних коштів, не втрачаючи впливу на об'єкти інфраструктури та контролю за ними.

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.07.2019 на засадах ДПП укладено 186 договорів, з яких реалізується 52 договори (35 – договорів концесії, 15 – договорів про спільну діяльність, 2 – інші договори). Основні сфери реалізації – це утилізація відходів, очищення води та водопостачання, розбудова транспортної інфраструктури. Отже, сьогодні найпоширенішою формою співробітництва між державним і приватним секторами залишається концесія. Не можна стверджувати, що це найефективніша форма такого співробітництва, проте саме вона прописана у правовому полі України [4].

Не варто недооцінювати і ролі громадських організацій (ГО) у розвитку громад, які перебирають на себе частково певний сферу діяльності (екологія, освіта, інфраструктура, туризм, культура, соціальна сфера). Дані організації здатні акумулювати ресурси з різних джерел і спрямовувати їх на певні цілі.

У багатьох сферах неприбуткові організації часто є ефективнішими за комерційні підприємства та органи влади завдяки відсутності орієнтації на отримання прибутку, гнучкому управлінню організацією, швидкому реагуванню на запити суспільства, індивідуальному підходу. У розвинених країнах держава все частіше передає неприбутковим організаціям частину своїх функцій

Сфера діяльності ГО в країнах Європи та США охоплює практично всі галузі життя людини – економіку, політику, науку, культуру, освіту.

На початку XXI ст. у США функціонує близько 1,4 млн. ГО. Простий розрахунок показує, що на 130 американців припадає одна громадська організація.

Кількість громадських організацій в Україні у 2017 році становила 25988 од. із надходженнями 7,3 млрд грн., де 6,1% надходжень з державного та місцевих бюджетів, 10% – членські внески, 52,3% – надходження від благодійної діяльності, 15% – надходження від господарської діяльності товариств, підприємств (юридичних осіб), створених громадською організацією для виконання її мети (цілей) та напрямів діяльності, 16,5% – інші джерела [1].

На сьогоднішній день пропонується ряд міжнародних та вітчизняних грантів та конкурсів для підтримки та розвитку громадських організацій.

Потужним джерелом для залучення ресурсів також виступає Міжнародна технічна допомога. Основними характеристиками донора, на які у першу чергу слід звернути увагу при виборі грантодавця, є наступні – це напрямки його фінансування; географія інтересів та тип одержувачів грантів. Незважаючи на те, що більшість донорів у світі діє на локальному рівні та фінансує проекти лише у своїй країні, багато грантодавців оголосили про свій інтерес до Східної Європи (або країн колишнього СРСР) та України. Різні джерела фінансування та програми в рамках цих джерел, як правило, обмежують тип одержувачів грантів, наприклад, громадські організації, органи місцевого самоврядування, науково-дослідні інститути тощо.

Отже, перелік механізмів фінансування місцевого розвитку, який сьогодні використовується у світовій практиці, є досить широким. Кожна ОТГ має притаманний лише їй, набір можливостей та проблем, тому мусить застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів фінансування свого розвитку.

Література

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Державний фонд регіонального розвитку: гроші для розвитку чи проїдання? Ціна держави. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11021> (дата звернення 30.09.2019 р.).
3. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. Міністерство розвитку громад на території України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/reestr-27.09.2019.pdf>
4. Стан здійснення ДПП в Україні. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>
5. Боднарчук А. Субвенція на соцеконом. У чому проблема і що з цим робити? *Радіо свобода*. 11.06.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29992026.html>. Дата звернення 30.09.2019